

SEPTIMIUS SEVERUS 202. ÉVI LÁTOGATÁSÁNAK ÚJABB FELIRATOS EMLÉKE
AQUINCUMBÓL

Az Aquincumi Múzeum Kötára több olyan köemlékkel gyarapodott az utóbbi évek során, amelyek az óbudai építkezések területéről, a legióstáborból vagy a táborvárosból kerültek elő. A legérdekesebbek egyike az a mészkő bázis, amely a legióstábor központjából, a mai Kórház utcában, a piactér déli oldalán került napvilágra egy csatornázás alkalmával.¹ A köemlék erősen sérült, a feliratos mező felső része és bal alsó sarka letört, de a meglévő bal oldal segítségével megállapítható volt a feliratos mező eredeti nagysága. Szélessége 54 cm, magassága 45 cm volt. (203. kép.) A feliratot léckeret szegélyezte, megmaradt szövege a következő: [.10-11.betű.] etan [5-6.betű:]i / Augg(ustorum duorum) / L(ucius) Baeb(ius) Caecilianus /⁵ [le]g(atus) Augg(ustorum duorum) pr(o) pr(aetore) / [4-5.betű.] duc(----) leg(io) II Adi (utrix).

A szövegből kiderül, hogy a bázist L. Baebius Caecilianus helytartó állíttatta.² A kiegészítést megkönnyítette a pontosan megtervezett, jó kivitelezésű felirat: rekonstruálni lehetett, hogy hány betű hiányzik a töredékes sorokban s valamivel nagyobb betűket feltételezve kiszámítani, hogy a felső részen két sornyi szöveg törött le. A ráánkmaradt részleten a sormagasság 8 cm, ill. az utolsó előtti sorban 8,5 cm, az utolsóban pedig 9 cm. Jól láthatóan maradt meg az előre bekarcolt sorvonala is. Minden nehézség nélkül csak a helytartóra vonatkozó 3. és 4. sor volt kiegészíthető ill. olvasható: L(ucius) Baeb(ius) Caecilianus / [le]g(atus) Augg(ustorum duorum) pr(o) pr(aetore). Az itt szereplő helytartó már több feliratról is ismert s személyével is több ízben foglalkozott a kutatás.³ Hivatalviselésének ideje két császár, Septimius Severus és Caracalla közös uralkodásának idejére, 199. és a 201. vagy 202. évek közé esett.⁴ A helytartónév előtt a 2. sorban az Augg. rövidítés szerepel s az előtte álló szó utolsó betűjéből csak egy csonka függőleges hasta maradt meg. Feltételezve, hogy a rövidítés a császárok személyére vonatkozott, s nem csak egy olyan tisztiséget nevezett meg, amelyben az Augusti összetételben szerepeltek, a hiányzó sorrész, összeolvasva az előző, töredékes sorban álló betűkkel, az "et An / [tonin]i Augg(ustorum duorum)" kiegészítést teszi lehetővé. Ebben az esetben világos, Caracalla megnevezéséről van szó, s előtte Septimius Severus neve állhatott. A genitivus arra mutat, hogy a felirat a "pro salute" kitéttel valamelyik istennek volt dedikálva. A felirat első része így problémamentesen nevezhető, s egyike azoknak a tisztelgő feliratoknak, amelyeket a két császár tiszteletére és jólétéért állítottak abból az alkalomból, hogy a parthus háború befejezése után átvonultak hadseregeik élén Pannonián.⁵ Pusztán az utolsó sor olvasása és kiegészítése támasztott nehézséget. A leg(io) II Adi(utrix) olvasása nyilvánvaló volt, ez előtt pedig a töredékes három betűből meglehetősen biztonsággal a duc(----) rövidítést lehetett kiolvasni. Ez előtt, a sor hosszúságát figyelembe véve, még 4-5 betűnyi szövegrész törhetett le. A duc. rövidítés a duco, ducere igével vagy valamilyen abból képzett szóval (pl. dux, ducis) van kapcsolatban. Az utóbbi főnév azonban még ebben a korban nem állhatna ilyen összefüggésben a feliraton, viszont a duco ige gyakori a háborukat említő feliratokon, a hadsereg, csapatok vezetésével kapcsolatban.⁶ Jelen esetben éppen a hadsereg hazavezényléséről, "visszavezetéséről" van szó, a császárlátogatással kapcsolatban. Ezt a már ismert tényt a felirat konkrétan meg is mondja, a legio II Adiutrixra vonatkoztatva. A duco ige ebben az esetben, a legio mellett participium passivi alakban állt, legio ab imperatoribus, a legato Augusti ducta. Miután a császárlátogatással kapcsolatban csak a legiók hazatéréséről történhet említés, ezért a feliraton a reducta szó rövidítése állhatott, méghozzá a votivfel-

iratokon gyakori ob prepozícióval együtt: [ob re] duc(tam) leg(ionem) II Adi(utricem).⁷ A felirat kiegészített szövege tehát a következő: /...../pro salute Imp(eratorum duorum) /L(ucii) Sept(imii) Severi et An /[tonin]i Augg(ustorum duorum) /L(ucius) Baeb(ius) Caecilianus /⁵ [le]g(atus) Augg(ustorum duorum) pr(o)pr(aetore) / [ob re] duc(tam) leg(ionem) II Adi(utricem).

Az első sorban hiányzó istennév kiegészítésére több lehetőség is kínálkozik, a két császárnak állított pannoniai feliratokat figyelembe véve, pl. I O M, Victoriae Augustae, s valószínű, hogy a bázison szobor állott.⁸ (204. kép.)

Az új felirat néhány következtetést tesz lehetővé a 201-202. évek történetére.

1. Elsősorban bizonyítottnak tekinthető, hogy a császárlátogatás még L. Baebius Caecilianus hivatali idejére esett. Ezt már Fitz Jenő felvetette, aki szerint a L. Baebius Caecilianus helytartósága alatt végzett intercisai szentélyépítkezések is a császárok pannoniai látogatásával hozhatók kapcsolatba. A két császár jólétéért állított építési táblák sem készülhettek el sokkal a látogatás időpontja, 202. tavasza előtt. Ennek alapján valószínű volt, hogy még L. Baebius Caecilianus fogadta az ideérkező uralkodókat.⁹

2. A legio II Adiutrix is résztvett a második parthus háborúban s a Keletről visszautazó császárokkal együtt a többi, nyugatra visszatérő csapattal érkezett állandó állomáshelyére.¹⁰

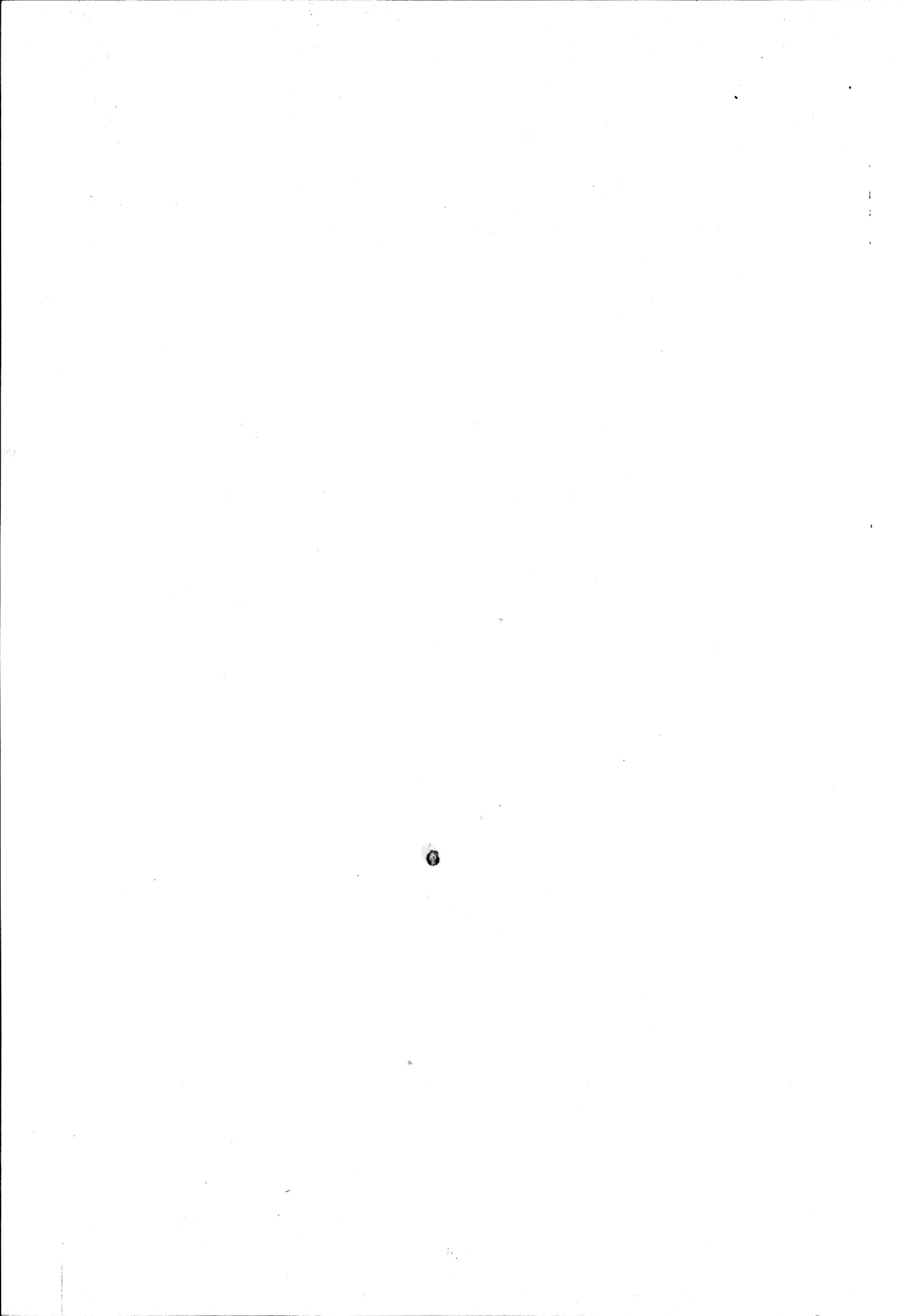
3. Amíg a legio II Adiutrix Keleten volt, a viminaciumi legio III Flavia állomásozott Aquincumban. Ez a legio már a II. század közepén is helyettesítette az aquincumi legio II Adiutrixot, amikor az Lucius Verus parthus háborújában harcolt. A pannoniai legiók Septimius Severus parthus háborúiban is résztvettek, s ez alkalommal a III Flaviát vezényelték a helyére.¹¹ Ezideig vitatott volt ennek a helyettesítésnek az időpontja, mivel a III Flavia ittartózkodásáról egy olyan felirat tudósít, amely ugyanebben az időben Q. Caecilius Crepereianus helytartóról is említést tesz. (205. kép.)¹² Ez a felirat betűformáiban, megszerkesztésében rendkívül hasonlít az új felirathoz. Mindkettőről elmondhatjuk, hogy egy műhelyből kerülhettek ki s egymáshoz közelálló időben.

4. Q. Caecilius Crepereianus helytartó hivatalviselésének időpontja meghatározása nélkül a legio II Adiutrix távolléte és a III Flavia ideiglenes itt tartózkodásának időpontja sem határozható meg. Nagy Tibor éppen a fenti, III Flaviát említő felirat alapján állította, hogy a L. Baebius Caecilianust felváltó Q. Caecilius Crepereianus fogadta a Keletről érkező császárokat, a hivatalváltás idejét a 201. évre helyezve, amikor a legio II Adiutrix még távol volt. Ugyanerre az évre keltezte a feliratot, miután már Crepereianus lett a helytartó.¹³ Fitz Jenő véleménye szerint a felirat későbbi; szerinte valószínűbb, hogy a néhány évvel későbbi britanniai háborúban vett részt a legio II Adiutrix, amikor is Quintus Caecilius Crepereianus helytartósága alatt a III Flavia helyettesítette a távollevő csapatot.¹⁴

Az új felirat kétségtelenül a legio II Adiutrix visszatérését jelzi a második parthus háborúból, azonban a császárlátogatás időpontjában még L. Baebius Caecilianus volt a helytartó. A legio II Adiutrix visszatértekor még itt találta a legio III Flaviát, amely azután hamarosan visszatért állandó állomáshelyére, a moesiai Viminaciumba. A helytartók hivatalváltásának is ebben az időpontban kellett megtörténnie, amit még az a tény is valószínűsít, hogy a megelőző években is általában csak két évig volt hivatalban a helytartó.¹⁵ A helytartóváltás tehát vagy a császárlátogatás időpontjában vagy közvetlen utána következett be. A legio III Flavia pedig már a Q. Caecilius Rufinus helytartósága alatt hagyta el Aquincumot. Ennek alapján mindkét felirat 202-re, az egyik még tavaszra, a másik valamivel későbbre keltezhető. Természetesen a császárok látogatásának időpontját nemcsak feliratok és szobrok állításával, hanem építkezésekkel is ünnepelték a provincia legióstáborában és helytartói székhelyén.¹⁶ Ennek a kutatása azonban már elsősorban az ásatások feladata.¹⁷ (Képek: 203-205)

JEGYZETEK

1. Leltári száma: 70. 10. 19.
2. A helytartó személyéről: Dobó Á.: Die Verwaltung der römischen Provinz Pannonien von Augustus bis Diocletianus, Bp., 1968., 77 sk.; Ritterling: Arch. Ért. 41 (1927) 293; Groag-Stein: Prosopographia Imperii Romani I2346 nr. 14.; Nagy T.: Bp. R. 20(1963)29; Fitz J.: Acta Ant. 11 (1963) 284; U.ő. Ant. Tan. 11 (1964) 134 sk.
3. Ld. Nagy T. és Fitz J.: id. m.
4. V.ő. az előző jegyzetet.
5. Herodianus 3,10,1. A. Calderini: I Severi. La crisi dell'impero nel III secolo. Bologna 1949. 73 sk. Fitz J.: Acta Arch. Hung. 11 (1959) 237 skk.
6. Pl. ILS 1076, 1098 stb.
7. A felirat e sorának végleges olvasásáért H. G. Pflaum professzornak tartozom köszönettel.
8. V.ő. Fitz J., az 5. j. -ben id. m.
9. Nagy T.: id. m. 27., Herodianus 3,10,1. Fitz J.: Ant. Tan. 11 (1964) 134, u.ő, Acta Ant. id. m. 284.
10. V.ő. a 9. j. -ben id. m.
11. Mócsy A.: PWRE IX. Suppl. "Pannonia" c. 616.
12. Szilágyi J.: Arch. Ért. 78 (1951) 135, XLVII t. 4. Lelőhelye Bp., Óbuda, a legios-tábor területe, Tavasz u., Ltsz.: 64.10.297. V.ő. Fitz J.: Acta Arch. Hung. 14 (1962) 96, u.ő, Ant. Tan. i. h., Nagy T.: id. m. 27.
13. Q. Caecilius Rufinus Crepereianus hivatali idejéről Dobó Á.: Die Verwaltung... 78 sk. további irodalommal, Nagy T.: i. h. sk.
14. Fitz J.: Acta Ant. 11 (1963) 284 sk., u.ő., Ant. Tan. i. h. Acta Arch. Hung. 14/1962/96. A legio II Adiutrix egy új felirat szerint 207-ben Pannoniában tartózkodott. Ld. M. Mirkovic: Z. A. XI (1962) 321. 7j. és u.ő, Zbornik FFUB VII/1, 1963, 113 sk. /Sirmium. Ez kizárja, hogy ezekben az években a britanniai háborúban is részt vett volna. Erre az adatra Mócsy András hívta fel a figyelmemet, segítségét és többi tanácsait is itt köszönöm meg.
15. Dobó Á.: id. m. 77., Barbieri: Epigraphica 14 (1952) 41-48, Aspetti della politica di S. Severo.
16. Építkezésre utalhat annak az igen töredékes feliratnak a szövege, amelyet a canabae területén találtak. Ltsz.: 64.10.256. Szilágyi J.: Bp. R. 15 (1950) 451. v.ő. Fitz J.: Acta Arch. Hung. 11 (1959) 242, 15. sz.
17. A cikkben közölt fényképeket Molnár Ilona, a rajzot Málík Éva készítette. Munkájukat itt köszönöm meg.

MARGIT NÉMETH

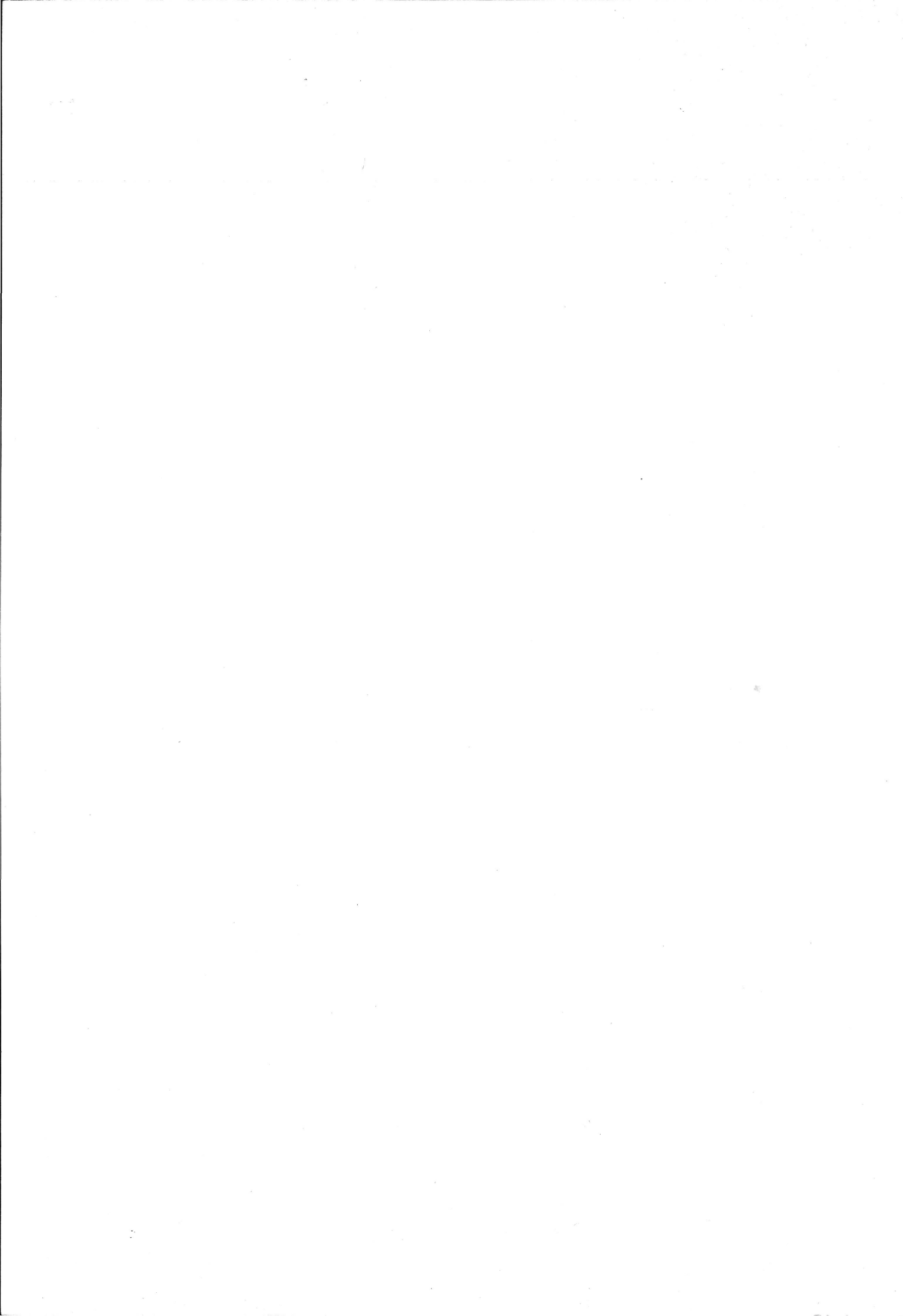
A FURTHER EPIGRAPHIC MONUMENT FROM AQUINCUM OF THE VISIT OF
SEPTIMIUS SEVERUS IN THE YEAR 202 A. D.

From the southern side of the market place at today's Kórház Street Budapest, 3rd district a limestone base came to light, originally the center of the Aquincum legionary camp. (Inv. No. 70.10.19.) The stone monument is gravely damaged, the upper part and the left corner of the field bearing the inscription is broken off, thus relying on the existing left side the original size could be determined. (Its width was 54, its height 45 cm., see Plate 204.) The inscription could be completed as follows: (Plate 203.) /..... /pro salute Imp(eratorum duorum) /L(ucii) Sept(imii) severi et An(tonin) i Augg(ustorum duorum) /L(ucius) Baeb(ius) Caecilianus /⁵ le g(at)us Augg(ustorum duorum) pr(o)pr(aetore) / ob re duc(tam) legionem II Adi(utricem). Several possibilities offer themselves for completing the name of the deity missing in the first line, bearing in mind the Pannonian inscriptions set up in the honour of the two emperors, e. g. I O M, Victoriae Augustae, and probably also a statue was erected on the base.

Relying on this recently found inscription, it can be considered already a proven fact that the visit of the emperors took place at the time when the office of governor was held by L. Baebius Caecilianus. (As to the person of the governor and the visit of the emperors, see the bibliography under notes 2-9.) Also the legio II Adiutrix took part in the Parthian war and arrived at its permanent garrison returning from the east together with the two emperors and with the other troops travelling home to the west. In its absence the legio III Flavia of Viminacum was stationed at Aquincum. Up to the present the date of this substitution was debated, since there is an inscription reporting about the III Flavia having been stationed here, and, at the same time, it also makes mention of governor Q. Caecilius Crepereianus (Plate 205). (Cf. ref. 12, 13, 14.)

The recently found inscription doubtlessly indicates the return of the legio II Adiutrix from the second Parthian war and, at the time of the imperial visit, the governor was L. Baebius Caecilianus. However, at its return, the legio II Adiutrix met here with the legio III Flavia, which then returned to its permanent garrison soon. Most probably also the change of governor took place then; the more so, because in those years governors were holding their offices for two years. (Note 15.) Consequently, the said change of governor ensued either at the time of the imperial visit, or immediately thereafter. Then again, the legio III Flavia left Aquincum already during the governorship of Q. Caecilius Rufinus. Thus both inscriptions can be dated to the year 202 A. D. one to spring, the other to a somewhat later time.

(Plates: 203-205)

МАРГИТ НЕМЭТ:

НОВЫЙ ПАМЯТНИК С НАДПИСЬЮ, СВЯЗАННЫЙ С ПОСЕЩЕНИЕМ АКВИНКУМА СЕПТИМОМ
СЕВЕРОМ В 202 ГОДУ

В центре аквинкумского военного лагеря /Будапешт, р/н III, на южной стороне рыночной площади по ул. Корхаз/ был обнаружен известняковый пьедестал с надписью /инв. № 70.10.19/. Памятник значительно пострадал: верхняя часть и угол поля надписи отколоты, однако по сохранившейся обратной стороне можно определить первоначальные ее размеры: ширина 54 см, высота 45 см /рис.204/. После восстановления надпись выглядит следующим образом /рис.203/ [: /pro salute Imp(eratorum duorum) / L(ucii) Sept(imii) Severi] et An / [tonin]i Augg(ustorum duorum) / L(ucius) Baeb(ius) Caecilianus /⁵ [le]g(atu)s Augg(ustorum duorum) pr(o)pr(aetore) / [ob re]duc(tam) leg(ionem) II Adi(utricem). При восстановлении нехватящего в первой строчке божественного имени напрашивалось несколько вариантов, если учитывать паннонийские надписи, поставленные в честь двух императоров. Здесь могло стоять, например, IOM или Victoriae Augustae. Очевидно также, что на обнаруженном пьедестале стояла когда-то статуя.

Обнаруженная надпись свидетельствует о том, что приезд Цезаря падал еще на время официальной деятельности наместника Л. Бебия Цецилиана. /В отношении наместника и о посещении Аквинкума цезарем см. литературу, указанную в сн.2-9./ Легион II Адиутрикса, также принявший участие в парфянской войне, прибыл на свою постоянную ставку вместе с другими отрядами, возвращающимися вместе с императорами с востока на запад. Во время отсутствия легиона в Аквинкуме его замещал виминацкий легион IIII Флавия. До сих пор вопрос о времени замены легиона является дискуссионным, поскольку о пребывании в Аквинкуме IIII Флавия свидетельствует другая надпись, которая упоминает и имя наместника К. Цецилия Креперяна /рис.205/ /ср. сн. 12, 13, 14./.

Новая надпись ставит вне всяких сомнений, что возвращение с парфянской войны легиона II Адиутрикса в Аквинкум произошло во время наместничества Л. Бебия Цецилиана. Легион II Адиутрикса застал по приезде на место легион IIII Флавия, который однако в скором времени ушел на свою постоянную ставку. Вполне возможно, что именно в это время произошла и замена наместника, поскольку наместники назначались обычно на два года /сн. 15./ . Смена наместника, таким образом, произошла или во время приезда цезаря или непосредственно после его отъезда. Легион IIII Флавия покидает Аквинкум уже при наместнике К. Цецилия Руфина. Обе надписи можно отнести к 202 году, одна из которых была сделана весной этого года, а вторая несколько позднее.

/Рис. 203-205/

A LEGÚJABB AQUINCUMI FAHORDÓ-LELET

1975. év nyarán az aquincumi rommező ÉK-i sarka és az Esztergomi vasutvonal között, a Sujtás és a Keled u. sarkán, a 3. sz. budai főnyomócső földmunkálatai során, 7 m mély aknát ásott a markológép. A feltörő talajvizben és az iszapban körben elhelyezkedő famaradványokat vettek észre a munkások, melyet jelentettek a múzeumnak. (206. kép) A helyszínen megállapítottuk, hogy földbeásott, másodlagosan kutbélésként felhasznált római kori fahordó került elő, melyhez hasonló darabokat találtak már a 30-as években a gázgyári két gázometer építése során.¹

Minthogy római kori famaradvány kiemelése alapos szakértelmet igényel, a leletet azonnal jelentettük a Múzeumi Módszertani Központnak. Munkatársuktól, Szalay Zoltántól utmutatásokat kaptunk a hordó kiemeléséhez, a továbbiakban ennek megfelelően végeztük a leletmentést. A hordót függőlegesen ásták a földbe, alját és tetejét kiütötték. A hordó felső peremének belső átmérője 60 cm. A dongák hossza 150 cm, szélessége 9-11 cm között van.² A dongákat faabroncsok tartották össze. A hordó mellett dörzstál töredékek (207. kép), egy ép agyagmécses (208. kép) és állatcsontok voltak. Az állatcsontanyagot Matolcsi János az alábbiakban határozta meg³:

- "1. Szarvasmarha (*Bos primigenius f. taurus* L. 1758) jobb oldali szarvcsapja. A szarvcsap előre hajló, ovális alapu. Legnagyobb átmérője 74,2 mm, legkisebb átmérője 53,8 mm, báziskörmérete 212,00 mm. Jól fejlett nagy testű állatból való, talán bika lehetett. (209. kép)
2. Szarvasmarha (*Bos primigenius f. taurus* L., 1758) bal oldali szarvcsapja. A szarvcsap kifejlett, adultus koru állatból való, ovális alapu. Legnagyobb átmérője 48,3 mm, legkisebb átmérője 40,1 mm, báziskörmérete 143,00 mm. Kis testű állatra mutat. (210. kép)
3. Szarvasmarha (*Bos primigenius f. taurus* L., 1758) jobb oldali szarvcsapja, a hullámos fejlél egy töredékével. Kifejlett állatból való, de az előbbi kettőnél jóval kisebb méretű. Legnagyobb átmérője 45,2 mm, legkisebb átmérője 36,4 mm, báziskörmérete 130,00 mm. Hosszusága becslés alapján 177 mm-nek látszik. Tőben határozott vágásnyom fedezhető fel. Viszonylag kis testű brachyceros típusu állatra mutat. (211. kép)
4. Szarvasmarha (*Bos primigenius f. taurus* L., 1758) jobb oldali hátulsó lábközépcsontja (metatarsus). Hosszusága 210,3 mm, formája karcsu, rajta zöldes színű fémtárgytól eredő oxidációs nyom, továbbá vágás és rágás nyomok láthatók. (212. kép)

A csontarányok téhennek megfelelőek. Ilyen alapon számítva, az állat 112 cm marmagasságú lehetett. Teljesen kifejlett adultus koru állat volt, amely tényt az epiphysisek elcsontosodottságából és az izomtapadási felületek fejlettségéből állapítottuk meg.

5. Juh (*Ovis ammon f. aries* L., 1758) jobb oldali hátulsó lábközépcsont (metatarsus) proximalis fele. Proximalis epiphysisének szélessége 25,5 mm. (213. kép)"

A hordó dongák lemosása után megállapítottuk, hogy azokon több helyen beégetett bélyegzések láthatók. A betük igen jól olvashatók, kivéve azt a darabot, ahol a hordó dugója hiányzik, s ezáltal a felirat is csonka, értelmezése nehézséget okoz.

A következő bélyegző az egyik dongán kétszer, egymás alatt ismétlődik (214. kép)

EXPAC NTR VAL LEG II AD

Másik dongán ugyanez a szöveg olvasható. (215. kép).

Azon a dongán, ahol a hordó dugója volt, de sajnos a dugó a leletmentés során nem került elő, bevéssett jel látható (216. kép).

Efölött talán FIV, ezenkívül több, számunkra értelmetlen karcolat.

A bélyegzők szövege hasonló a régebben előkerült hordók bélyegeihez, ugyanakkor jelentős eltéréseket is találtunk. A régebbi leletek bélyegein az első szó, immune volt, a legújabb darabon viszont ex pac, a következő in ratione kifejezést ligatúrában irták, nem egyforma módon, a régebbieknél I NR ennél NR.

Az Aquincumi Muzeumban lévő, restaurált hordón a dugónál a vámtisztek és a vámbérlő neve olvasható. Lehetséges, hogy a részünkről nem értelmezhető töredék (FIV) is a vámtiszt, vagy a vámbérlő nevének töredéke. Az egyik régi hordón lévő RI töredéket Kuzsinszky Bálint Illyrici portorii-nak értelmezte. Ha a 216. képen bemutatott dongán látható töredéket (T HR) Thraciae-ra egészítjük ki, ez esetleg a p.p. ripae Thraciae-ra vonatkozhat.

Dobó Árpád az illyricumi vámról írott összefoglaló munkájában⁴ megállapítja, hogy az a II. sz. elején (Hadrianus, vagy Domitianus uralkodása alatt) a ripa Thraciae-val bővült és elérte a Fekete-tengert. Lényegében azonos nézeteket vall a kérdésben F. Vittinghoff⁵ is, Nesselhauf és Dobó kutatási eredményeit is felhasználva.

Az új hordó mérete, formája azonos a régebbiekkel, valószínűleg azokkal egy időben és egy helyen készült. Az egyik régi hordón lévő KAR felirat alapján Kuzsinszky a hordók készítési helyét feltételezően, Carnuntumnak határozta meg.

A hordók készítési idejét Kuzsinszky Bálint a II. sz. közepére teszi, s ez a datálás a bélyegzők és a kísérő leletek alapján a mi hordónk keltezését is megadja.

A hordó faanyagát Stieber József megvizsgálta, szakvéleményét lásd e kötetben.

A hordók tartalmára vonatkozóan nem tudunk semmi biztosat megállapítani. Kuzsinszky Bálint feltételezte, hogy a katonai kórház számára vámmentesen bort szállítottak benne. Ez a feltételezés igen valószínű, mivel a tartomány saját szőlőművelése éppen a II. sz. közepe után virágzott fel.

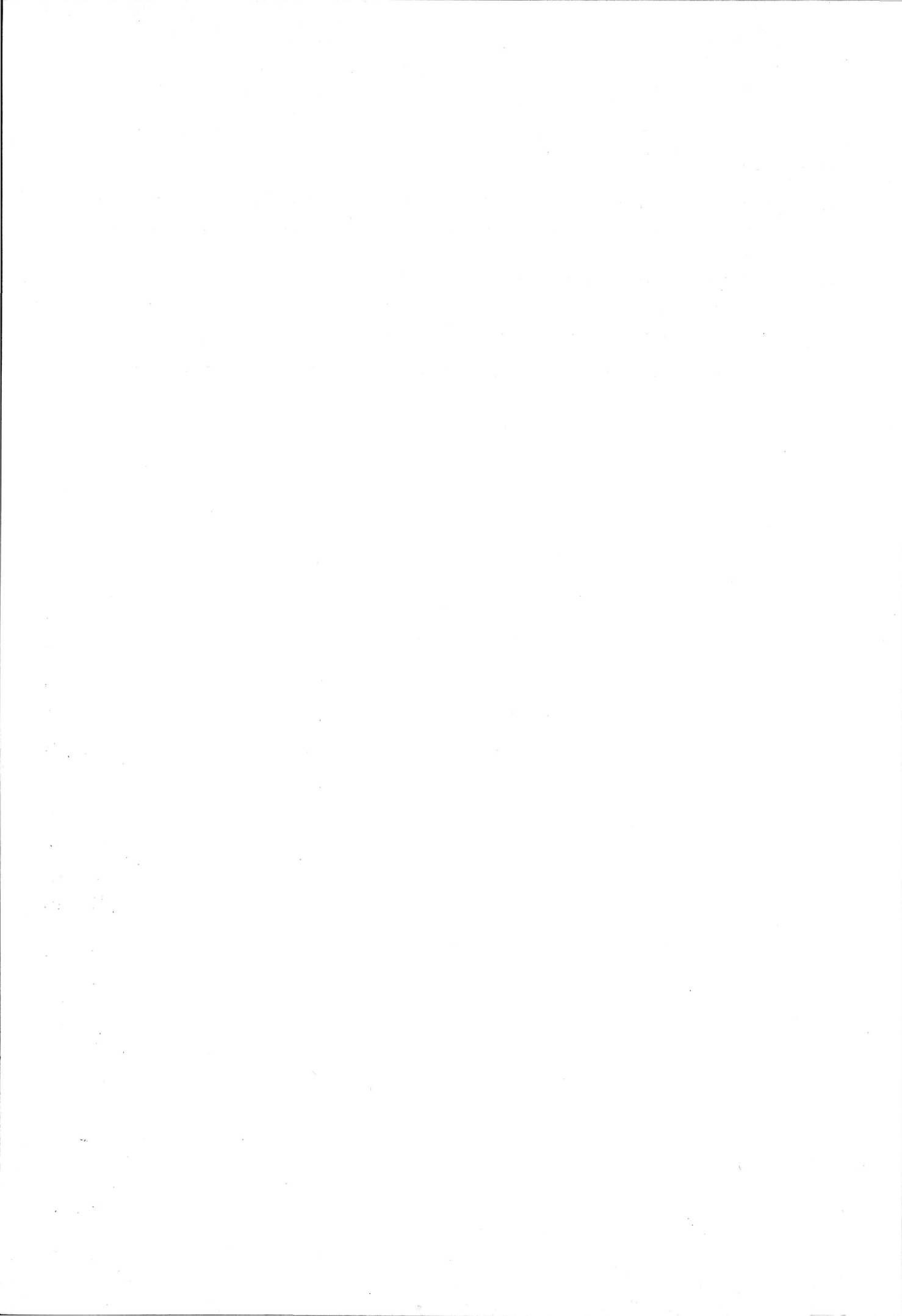
A hordó lelőhelye mellett, ettől Ny-ra huzott árokban, jóval magasabb szinten, római falmaradványok, K-i részén ugyancsak, és itt a falak között későrómai téglasir került elő. Bár nagyobb arányú leletmentést nem végezhattunk, annyit megállapíthattunk, hogy a hordó közelében műhelyre utaló maradvány nem került elő, de a gáztartályok közelsége miatt mégis a fazekastelephez tartozónak kell tekintenünk ezt a legújabb darabot is.

(Képek: 206-216)

JEGYZETEK

1. Kuzsinszky B.: A gázgyári római fazekastelep Aquincumban. Bp. R. 11 (1932) 71-87.
2. A hordó ürtartalmát Héjjas Pál számította ki (25 római amphora), közreműködését köszönjük.
3. Matolcsi János szives közreműködését köszönjük.
4. Á. Dobó: Publicum Portorium Illyrici. Diss. Pann. II. 16. Bp. 1940. 144-134.
5. F. Vittinghoff: Portorium, PWRE. 22. 1. Stuttgart 1953. 346-399.

A mellékelt fényképeket Tóth Attila, Molnár Ilona és Gyökér László készítette.

MÁRIA PETŐ

THE LATEST AQUINCUM WOODEN CASK FIND

A Roman wooden cask imbedded in the mud was found north-east of the Aquincum ruin field, at the intersection of the Sujtás Street and the Esztergom railway enhancement in course of the no. 3 pipeline laying works of Buda in seven metres depth. The top and bottom of the cask were not found, its staves though and hoops, also made of wood, were lifted out piece by piece and were taken to be restored.

After the staves had been cleaned, the several times repeated text of a branded mark: EXPAC NTR VAL LEG II, AD appeared. The letters THR on the marking-iron unfortunately preserved only in fragmentary condition near the stave of the cask were determined as an abbreviation of the text: p.p. ripae Thraciae. Next to the cask there were the sherds of a 2-3rd century A.D. mortar bowl, a complete clay lamp, and some animal bones.

The cask belongs to the earlier excavated and published ceramic workshop at the Gas Works cask finds.

(Plates: 206-216)

МАРИЯ ПЕТЁ:

НОВАЯ НАХОДКА ДЕРЕВЯННОЙ БОЧКИ В АКВИНКУМЕ

К северо-востоку от аквинкумских руин, на месте, где ул. Шуйташ смыкается с железнодорожной насыпью, во время прокладки главной напорной трубы № 3 была найдена на семиметровой глубине деревянная бочка, вкопанная в ил. Верх и дно бочки были пробиты, доски, а также обручи, поднятые нами в отдельных фрагментах, были переданы реставраторам. После реставрации на бочарных досках стало заметным клеймо с надписью ЕХРАС NTR LEG II. AD. Буквы NTR мы определили как сокращенное P. P. girae Thraciae. Рядом с бочкой были обнаружены фрагменты блюда для размола, глиняный святильник, сохранившийся в целости, а также кости животных.

Бочка относится к кругу опубликованных находок подобного характера, обнаруженных уже ранее на территории газового завода.

/Рис. 206-216/